

Другие страны также приняли множество законов об использовании телемедицинских технологий. Большое значение придавалось охране здоровья населения и развитию системы здравоохранения. В рамках программы планируется поэтапное внедрение современных информационно-коммуникационных технологий (консультация по телефону или онлайн, телемедицина, электронная регистрация, направление пациентов) в рамках развития электронного здравоохранения в организациях здравоохранения до 2024 года. Кроме того, данная программа предусматривает разработку и внедрение дистанционного управления, обучающих модулей для медицинских и региональных координаторов здравоохранения для повышения потенциала представителей сельских комитетов, информационных и коммуникационных компаний, направленных на пропаганду здорового образа жизни и профилактики заболеваний, планирования семьи; Здоровье матери и ребенка, современное использование информационных технологий и мобильных приложений.

Направлением отдельной программы является разработка и утверждение электронных медицинских карт, интегрированных во все уровни медицинской помощи, медицинской помощи, комплексных медицинских услуг для комплексного управления и оказания медицинских услуг. пациента, а также этих технологий планируется проводить тренинги и мастер-классы по использованию.

На основании вышеизложенных мнений и информации анализ принятых норм зарубежных стран в части цифровизации сферы здравоохранения и использования телемедицинских технологий показывает, что регулирование в этой сфере представляет собой стратегическое планирование с национальными документами, регулирование вопросов законодательным путем. , в зарубежных странах Важно усилить понятийный аппарат, используемый в связи с оказанием телемедицинских услуг, защитить персональные данные пациентов, модели взаимодействия в процессе оказания телемедицинских услуг, вести электронную медицинскую карту, обучать медицинский персонал , пропаганда здорового образа жизни и т.д.

В целях повышения качества медицинских услуг, оказываемых населению за счет использования эффективных и качественных информационных и телекоммуникационных технологий в сфере здравоохранения во всем мире, развитие Интернет-технологий является одним из важнейших направлений в сфере здравоохранения.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҮКІМЕТІ ЖӘНЕ ОНЫҢ ЗАҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

*Жексекин А.К., PhD, профессор ассистенті, Қарағанды Е.А. Бөкетов атындағы
Университеті*

*Ашимханов А.З., Жедел іздестіру кафедрасының оқытушысы, ҚР ПМ Б. Бейсенов атындағы
Қарағанды академиясы*

Заң шығару процесі Қазақстан Республикасы Парламент қызметінің ажырамас бөлігі ретінде анықталады, ол Қазақстан Республикасы Конституциясының 49-бабының 1-тармағымен «Қазақстан Республикасы Парламенті - заң шығарушы билікті жүзеге асыратын республиканың жоғары өкілді органы» бекітілді [1].

Сонымен қатар, қазіргі кезде көптеген мемлекеттерде заң шығару функциялары тек жоғары өкілді органмен анықталмаған, өйткені «үкімет заң шығару билігін жүзеге асырудың белсенді субъектісі болып табылады, заң шығару қызметінде конституциялық өкілеттіктердің кең спектрімен қамтамасыз етілген»[2]. Осы орайда, Қазақстан Республикасы Үкіметінің заң шығаруға қатысуы осы мемлекеттік орган қызметінің басым бағыттарының бірі болып табылады, өйткені мемлекеттік органның мұндай рөлі объективті түрде Үкіметтің конституциялық мәртебесінен туындайды Қазақстан Республикасы Конституциясының 66-бабының 1) тармағына сәйкес мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық саясатының, оның

қорғаныс қабілетін, қауіпсіздігін, қоғамдық тәртіпті қамтамасыз етудің негізгі бағыттарын әзірлеуге уәкілеттік берілген [1]. Бұл функцияларды жүзеге асыру қоғамдық қатынастар жүйесін заңнамалық реттеусіз мүмкін емес, оны құру процесінде Қазақстан Республикасының Үкіметі белсенді қатысады. Осы тұрғыдан алғанда, Қазақстан Республикасының жоғары атқарушы билігінің заманауи рөлі Қазақстан Республикасы Үкіметінің заң жобалау қызметінде конституциялық өкілеттіктерді жүзеге асырып, Конституцияның 61 және 66-баптарының ережелерінде бекітілгендігімен сипатталады. Қазақстан Республикасының «Қазақстан Республикасының Үкіметі туралы» конституциялық заңның нормалары [3], 2030 жылға дейінгі Қазақстан Республикасының құқықтық саясатының тұжырымдамалық жоспарында [4], Қазақстан Республикасының уәкілетті органдарында заң жобалау жұмысын ұйымдастыру қағидаларында [5], Қазақстан Республикасының уәкілетті органдарында заң жобалау жұмыстарын ұйымдастыру қағидаларын бекіту туралы [6], басқа да нормативтік құқықтық актілерде [7], оларды дербес және осындай өкілеттіктерге ие басқа субъектілермен бірге нақтылайды және іске асырады. Үкіметтің тәуелсіз қызметі оның билікті бөлу жүйесіндегі мемлекеттік биліктің ерекше тармағын білдіретін орган ретіндегі жағдайымен шартталады. Өз қызметін заңнамалық бастаманың басқа субъектілерімен үйлестіру заң жобаларының мазмұнына кешенді тәсілді, тиісті рәсімді сақтауды қамтамасыз етеді.

Үкіметтің заңнамалық процеске қатысуының маңыздылығын ескере отырып, Қазақстан Республикасының саяси, әлеуметтік-экономикалық дамуының қазіргі кезеңі заң шығару процесіндегі Қазақстан Республикасы Үкіметінің рөлін заңнамалық реттеудің оңтайлы тәсілдерін іздестіруді талап ететінін атап өту қажет. Бұл, біріншіден, үкіметтің мәселерді уақтылы анықтамау фактілерінің болуына байланысты, екіншіден, үкіметтің бастамасы бойынша заңдарды тез арада қабылдау жағдайлары жиі кездеседі, бұл олардың жұмыс орындалмауына, реттелмеуіне және нәтижесінде тәжірибеде қолданылмауына әкеледі. Үшіншіден, заң жобаларын дайындау процесіне мемлекеттік қызметшілердің қатысуына байланысты маңызды мәселелердің бірі болып табылады, өйткені олардың көпшілігінде заң шығару жұмысында қажетті арнайы білімі жоқ. Төртіншіден, Қазақстан Республикасы Үкіметінің заңнамалық процеске қатысуы көбінесе басым фактор болып табылады, бұл билікті бөлу жүйесінің мәні мен мазмұнын бұрмалайды және сайып келгенде кейбір зерттеушілердің «парламент көбірек Қазақстан Республикасының Президенті мен Әкімшілігінің нотариаттық кеңсесі рөлін орындайды. Бірінші кезекте биліктің атқарушы тармағы тарапынан қолдау және мақұлдау алған заң жобалары мақұлданады» [8].

Осы факторлардың барлығын ескере отырып, Қазақстан Республикасы Үкіметінің заңнамалық процесіне қатысуын оңтайландыру және жетілдіру қажет. Сонымен, Қазақстан Республикасы Президентінің Жолдауында К.-Ж. Тоқаев 2022 жылдың 16 наурызында Қазақстан халқына «Жаңа Қазақстан: жаңару мен жаңғыру» атты жолдауында «Күшті Президент – ықпалды Парламент – есеп беретін Үкімет» қағидатын басшылыққа аламыз деп, осы стратегиялық мақсатқа жетуге мүмкіндік беретін бірнеше бастамалар ұсынды: Президенттің өкілеттігі туралы, өкілді билік тармағын қайта құру, сайлау жүйесін жетілдіру, партиялық жүйені дамыту мүмкіндіктерін кеңейту, сайлау үдерісін жаңғырту, құқық қорғау институттарын күшейту, бұқаралық ақпарат құралдарының бәсекеге қабілетін арттыру және азаматтық қоғам институттарының рөлін нығайту, еліміздің әкімшілік-аумақтық құрылымын жетілдіру, жергілікті өзін-өзі басқаруды орталықсыздандыру, дағдарысқа қарсы кезек күттірмейтін шаралар туралы. Бұл бастамалар өте ауқымды болып келеді және еліміздің саяси жүйесі мен әкімшілік-аумақтық құрылымын едәуір өзгертеді. Сондықтан, оны жүзеге асыру үшін еліміздің Конституциясына 30-дан астам бабына өзгеріс енгізу қажет екені байқалады [9].

Үкіметтің заңнамалық процеске қатысуы саласындағы осы және басқа да міндеттерді шешу көбінесе осы мәселенің ғылыми әзірлену дәрежесіне байланысты болады. Осыған байланысты теориялық мәселелерді зерделеу және ҚР Үкіметінің заңнамалық процеске қатысу тәжірибесін егжей-тегжейлі талдау үлкен қызығушылық тудырады, өйткені

Парламент депутаттарының өздері атап өткендей, «Үкімет заң шығару процесінің ең белсенді қатысушысы болып табылады, өйткені заң жобаларының басым көпшілігін Үкімет әзірлейді»[10]. Осы аспектіде заңдарды, мемлекеттің негіз қалаушы нормативтік құқықтық актілерін дайындау, талқылау және қабылдау процесінде ҚР Үкіметінің қызметін жетілдіру бойынша ұсыныстар әзірлеу уақтылы және өзекті болып табылады.

Бұл мақала теориялық және әдіснамалық аспектілерде отандық және шетелдік ғалымдардың зерттеулеріне негізделген.

Заң шығару процесі, Қазақстан Республикасы Парламенті мен Үкіметі қызметінің конституциялық-құқықтық негіздері туралы мәселелер әр уақытта С.З. Зиманов, Е.Б. Абдрасулов, К.К. Айтхожин, А.Т.Ащеулов, М.Т.Баймаханов, Ж.Н.Баишев, Л.С. Жақаева, В.А. Ким, А.К. Котов, М.Х. Матаева, Э.Э. Дуйсенов, Л.Т.Жанузакова, Б.В. Мамонов, А.А. Матюхин, В.А. Малиновский, Э.Б. Мухамеджанов, А.К. Мухтарова, С. Н.Сабикенов, Г.С.Сапарғалиев, С.С. Сартаев, Б.А. Тайторина, Қ.С. Мусин, А.А. Таранов, Н.А.Шайкенов, Б.Дж. Рысмендеев, В.Д. Шопин, А.А. Черняков және т.б. қарастырған.

Қазақстандық еңбектердің ішінде ғалымдардың еңбектері менің зерттеуім үшін үлкен маңызға ие болды: Е.Б. Абдрасулов, В.А. Досқалов, Ж.Қ.Асанов, Н.Н. Турецкий «Парламентское право»; С.К.Амандыкова, Л.К. Амандыкова «Некоторые вопросы воплощения принципа разделения властей в конституционном законодательстве Республики Казахстан»; Л.Жақаева «Конституционный процесс в Республике Казахстан: теоретико-правовые вопросы»; К.Б. Сафинов «Правительство Республики Казахстан: функции, созидательно-организаторская и правоустанавливающая его деятельность на переходном этапе»; Қ.К. Айтхожин «Вопросы совершенствования законодательного процесса в Республике Казахстан»; Дж.У. Тлембаева «Планирование законодательской деятельности и его значение в совершенствовании законодательства и законодательного процесса Республики Казахстан»; Д.К. Нурпейсов «Парламент и Правительство в Казахстане: юридико-политические аспекты взаимодействия». Оларда Қазақстан Республикасы Үкіметінің заңнамалық құзыретіне қатысты құнды жалпыламалар мен ойлар бар.

Салыстырмалы аспектіде ресей ғалым-мемлекеттанушылардың еңбектері тақырыпты зерттеуде үлкен маңызға ие: С.С. Алексеева, Б.В. Драйшева, Д.А. Керимова, Д.А. Ковачева, Н.П. Колдаева, И.В. Котелевской, П.В. Крашенинникова, А. В. Мицкевича, А. А. Мишина, А.С. Пиголкина, М.С. Студеникина, Ю.А. Тихомирова, В.Е. Чиркина және т.б.

Менің зерттеуім үшін қарастырылып отырған мәселеге арналған арнайы жұмыстар ерекше маңызды болды: И.Шувалов «Ресей Федерациясының Үкіметі заң шығару процесінде»; Ширяев Ю.Е. «Федералдық заң шығару процесі: конституциялық-құқықтық талдау (диссертацияның 3 тарауы Ресей Федерациясының Президенті мен Үкіметінің заң шығару процесіне қатысуына арналған); Тарасов А.С. «Ресей Федерациясының Үкіметі заңнамалық бастаманың субъектісі ретінде»; Мозолев В.В. «Ресей Федерациясы Үкіметінің заң шығару процесіне қатысуы: конституциялық, құқықтық және ұйымдастырушылық аспектілері»; Ву Куанг Хуанг «Орталық атқарушы органдар Вьетнамдағы заң шығару механизмінің субъектілері ретінде»; Демаков Р.А. «Ресей Федерациясы Үкіметінің заң шығару қызметін жетілдіру тетіктері: салыстырмалы құқықтық зерттеу» және басқалары.

Сонымен қатар, ҚР Үкіметі мен басқа да елдердің қызметі бойынша көптеген ғылыми жұмыстарға қарамастан, ҚР Үкіметінің заң шығару процесіне тікелей қатысуына қатысты мәселелерге тиісті назар аударылмағанын атап өткен жөн, өйткені бұл ғылыми-тәжірибелік мәселелер қазақстандық ғалымдардың зерттеулерінде терең қамтылмаған, жеке ескертулер мен ұсыныстардың мәнін ғана құрайды.

Бұл мақалада Қазақстан Республикасы Үкіметінің заң шығару процесіне қатысуының теориясы мен тәжірибесі туралы болғанымен, мәселені толық түсінуді көрсетпейді. Ол белгілі бір дәрежеде атқарушы биліктің функциясымен байланысты нақты қатынастарды заңдарды құрудағы және олардың тиімділік механизмін жетілдірудегі рөлі тұрғысынан көрсетеді.

Зерттеу барысында ғылыми танымның диалектикалық әдістері қолданылды. Сонымен қатар, формальды – логикалық, салыстырмалы – құқықтық, формальды-құқықтық және жүйелік – құрылымдық талдау әдістері, тарихи - құқықтық сондай-ақ мемлекеттік-құқықтық құбылыстарды танудың басқа да дәстүрлі және жаңа әдістері қолданылды.

Зерттеудің ақпараттық базасын Қазақстан Республикасының Конституциясы және Қазақстан Республикасының өзге де нормативтік құқықтық актілері, Парламент отырыстарының стенограммалары, Ресей Федерациясының, ТМД-ның және басқа да шет елдердің Конституциясы мен қолданыстағы заңнамасы, монографиялар, мерзімді басылымдар, ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары және мұрағат көздері құрады.

Теориялық және қолданбалы маңызы бар заң ғылымының маңызды мәселелерінің бірі - Қазақстан Республикасы Үкіметінің заң шығару процесіне қатысу мәселелеріне көп аспектілі және жүйелі зерттеу жүргізілгендігінде. Зерттеу, бір жағынан, заңдарды әзірлеу және қабылдау саласындағы теориялық ойды байытуға, екінші жағынан, ҚР Үкіметінің заң шығару процесіне қатысу саласындағы нормативтік құқықтық актілер жүйесін жетілдіруге бағытталған. Жұмыстағы тәжірибелік тұжырымдар мен ұсыныстар оларды атқарушы және заң шығарушы биліктің, басқа да заң шығарушы органдардың қызметінде мұқият және мүдделі пайдалану кезінде заң шығару процесіне оң әсер етуі және қолдану құқығының негізділігі мен құқықтық жүйенің тиімділігін арттыруы мүмкін.

Мақаланың ғылыми жаңалығы мемлекеттік билік тармақтарын бөлу жағдайында заң шығару процесін қабылдаудың тұжырымдамалық аспектілеріне, ҚР Үкіметінің заң шығару процесіне қатысуын жетілдіру мәселелері бойынша ҚР нормативтік құқықтық актілеріне бірқатар ұсыныстар әзірлеуге өзіндік көзқарасын қалыптастыруынан тұрады.

1. Заң шығару процесіне Үкіметтің қатысуын құқықтық реттеудегі елеулі жетістіктерді атап өте отырып, құқықтық реттеудегі кемшіліктерді де белгіленеді және ҚР Үкіметінің және оның құрылымын құрайтын министрліктер мен республиканың өзге де орталық атқарушы органдарының заң шығару процесіне қатысуын жетілдіру жөніндегі шаралары ұсынылды.

1) заң шығару процесінде Үкіметтің және оның құрылымын құрайтын министрліктердің және республиканың өзге де орталық атқарушы органдарының өкілеттіктерін реттейтін нормативтік құқықтық актілер санының жеткілікті болуы бүгінде оларды кодификациялау немесе «ҚР Үкіметінің заң шығару қызметі туралы» бірыңғай шоғырландырылған актіні құру нысанында жүйелендіруді жүргізуге мүмкіндік береді. Мұндай актіні жасаудың мақсаты құқықтық нормалардың қайталануын болдырмау, әртүрлі актілер нормаларындағы олқылықтар мен қайшылықтарды жою, біртекті қоғамдық қатынастарды реттейтін нормативтік құқықтық актілерді қолдануды ұсынамын.

Заңнамалық реттеудің кемшіліктері мен төмен тиімділігінің себептерін зерттей отырып оларды тек заң шығарушы органдарға жауып қоюға болмайды. Олар көбінесе құқықтан тыс болады және қоғамда болып жатқан процестердің мәнін көрсетеді. Сонымен бірге, заң шығарушы субъектілердің өздерінің ықпалының дәрежесін төмендетуге болмайды, өйткені мемлекеттік органдардың іс-әрекеттерінің тиімділігі мен дұрыстығы біздің құқықтық мемлекет идеясына және азаматтық қоғамды қалыптастыруға қаншалықты тез жақындайтынымызды айқындайды.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Конституция: 1995 жылдың 30 тамыздареспубликалық референдумда қабылданды // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K950001000>.
2. Багаутдинова А.Н. Федеральный законотворческий процесс. Тольятти, 2018. С-18.
3. Қазақстан Республикасының Конституциялық Заңы. Қазақстан Республикасының Үкіметі туралы: 1995 жылдың 18 желтоқсаны, №2688 қабылдаған // http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z950002688_.
4. Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығы. Қазақстан Республикасының құқықтық саясатының 2030 жылға дейінгі тұжырымдамасын бекіту

туралы: 2016 жылдың 6 қыркүйегінде, №314 бекітілген (Қазақстан Республикасы Парламентінің алтыншы шақырылымы) // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/U2100000674>.

5. Қазақстан Республикасы Үкіметінің Қаулысы. Қазақстан Республикасының уәкілетті органдарында заң жобалау жұмыстарын ұйымдастыру қағидаларын бекіту туралы: 2016 жылдың 29 желтоқсаны, №907 бекітілген // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1600000568>.

6. Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің Өкімі. Нормативтік құқықтық актілерді әзірлеу, келісу және мемлекеттік тіркеу қағидаларын бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2016 жылғы 6 қазандағы № 568 қаулысы // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1600000907.17>.

7. Қазақстан Республикасы Үкіметінің Қаулысы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің Регламенті туралы: 2002 жылдың 10 желтоқсаны, №1300 бекітілген // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P020001300>.

8. Габдуалиев М. Т. Проблемы реализации законодательных функций Парламентом Республики Казахстан // В сбор. «Парламентаризм в современном мире». Саратов, 2016. С.39.

9. Қасым – Жомарт Кемелұлы Тоқаевтың Қазақстан халқына «Жаңа Қазақстан: Жаңару мен Жаңғыру жолы» атты Жолдауы 2022 жыл. – 16 наурыз // <https://www.akorda.kz/kz/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevtyн-kazakstan-halkyna-zholdauy-1622340>.

10. Дальнейшее совершенствование законодотворческого процесса. Информационно-аналитический обзор Аппарата Сената РК. // Нур-Султан. 2019. С.7.

THE IMPORTANCE OF FOREIGN EXPERIENCE FOR THE ADMINISTRATIVE JUSTICE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.

Abdakimova M.Yu., master of law, senior lecturer at the department of constitutional and international law Karaganda University named after academician E.A. Buketov
Abikenova G.B., master of law, senior lecturer at the department of constitutional and international law Karaganda University named after academician E.A. Buketov

For the first time at the legislative level, the term “administrative justice” was used in the Concept of Legal Policy of the Republic of Kazakhstan for the period from 2010 to 2020, approved by the Decree of the first President of the Republic of Kazakhstan on August 24, 2009 [1].

Administrative justice is the most important attribute of the rule of law. For public administration and administrative law, administrative justice is the connecting link in the functioning of the system of legal relations.

Administrative justice is a relatively young phenomenon. Consistently carried out administrative and judicial reforms in the country show further steps towards the development of the institution of administrative justice - for this there is both political will and appropriate legislative support.

There are different models of administrative justice in the world: French, German and Anglo-Saxon (Great Britain and the USA). Administrative justice is specialized courts (or quasi-judicial bodies) designed to resolve claims of citizens against the state. Many researchers attribute the formation of administrative justice to the second half of the nineteenth and early twentieth centuries. At the same time, according to the Kazakh researcher Zh. Abdraimov, the first sprouts of administrative justice can be seen in the states of Ancient Greece and Ancient Rome, where individual rights were recognized as the greatest value and protected from the arbitrariness of rulers. In Ancient Greece and Ancient Rome, every free citizen, offended by a consul, praetor or other official, could appeal to a free assembly, for example, to the tribunes of the people with a request to protect him from oppression [2].